

Scurătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

Petreșcu
7

SUMARUL :

- E. Lovinescu* . . . . . N. Iorga
- Marcel N. Romanescu* . . . Gallus către Cynthia
- Hortensia Papadat-Bengescu* . . . Vecinătatea
- Otilia Ghibu* . . . . . Blândețe
- Majorul Cheopche Brănescu* . . . Cum sunt ei

BCU Cluj Central University Library Cluj

CRONICI :

- Tudor Vianu* : O altă culegere Alecsandri ;
- L. Rebreanu* : Teatrul Național ; Odinioară

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE“

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ
BCU Cluj / Central University Library Cluj

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dăuș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungoanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, R. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nănu, C. Năni, Ramiro Ortiz, Maria Pamțila, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peitz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Răduț, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Căton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . . LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN . . . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpitoreanu, 40

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

N. IORGA

(AMINTIRI UNIVERSITARE 1900 — 1904)

III

Cursurile d-lui Iorga nu impresionau numai prin dinamismul formei și prin întrebuințarea excesivă a unei metode de simplificare și apoi de amplificare;—impresionau și prin tendința lor. Nu le voi preciza, desigur, nici substanța, nici directivele. Mă voi opri numai asupra uneia singură, pentru că e de mai multă actualitate. Lovia, de altfel, mai puternic o minte tânără, doritoare de a fi îndrumată.

Pentru cei ce cunosc pe Iorga de-acum va fi o surprindere când le voi spune că tânărul misionar în țara Gentililor svârليا cu totul altă sămânță în fragilele noastre suflete.

Dintre figurile, pe care d. Iorga ni le evoca, cu invenție verbală, cu vervă caricaturală, în anecdote mărunte și în largi caracterizări sângeroase, inundându-le sub pânza vorbelor monotone, sau însuflețindu-le în scurte dialoguri, biciuindu-le cu incizivitate sau ridiculizându-le în naive exploziuni—era și figura lui Jean-Jacques Rousseau.

D. Iorga nu-l iubia. Bunătatea primară a omului deformată de viață în societate; egalitatea indivizilor între dânsii și chiar suveranitatea poporului—erau ideile asupra cărora tânărul misionar își încerca verva începătoare... Omul s'a născut bun, și îl vedem totuși rău; s'a născut liber, și-l vedem totuși în lanțuri—iată prima față a ideologiei lui Rousseau... De aici, întoarcerea la o stare socială aproape de umanitatea primitivă, în care individul să aibă libertatea mișcărilor. Limitând societatea la forma cea mai simplă, filozofia lui Rousseau tindea deci spre individualismul absolut. *Contractul social* a răsturnat însă baza acestei doctrine. Societatea nu mai e nelegitimă; dimpotrivă, ea trebuie să absoarbă forțele tuturor. Suveranul nu mai e individul ci colectivitatea; ea face legea civilă, politică și religioasă. O astfel de doctrină ar duce normal la o democrație reprezentativă; prin mandatarii lui, poporul își impune voința. Iluzie. Parlamentul devine de fapt o aristocrație electivă; hotărârile lui tre-

buesc ratificate de popor, a cărui suveranitate nu poate fi nici reprezentată, nici înstreținută. Filozofia socială a lui Rousseau împinge deci la tirania absolută și iresponsabilă a mulțimii, din care avea să iasă, sub o formă tangibilă și singura posibilă, votul universal.

D. Iorga nu ne dezvoltă ideile lui Rousseau pentru a le pune în contradicție între ele; le distrugea pe fiecare în parte. În deosebi, se înverșuna împotriva ideii suveranității poporului și a votului universal. Noțiunea poporului ajunsese până la dânsul prin ironia lui Caragiale. Practică deci un conservatism rural incisiv. Nu printr'o doctrină, laborios clădită, ci din neîncrederea într'o mulțime fără valoare politică. Supunându-se temperamentului, d. Iorga ne trăgea astfel largă frescă a revoluției franceze și a democrației în linii caricaturale. Generozitatea ideilor dispărea cu totul; nu se vedeau decât contorsiunile dantești ale făuritorilor lor. Din revoluție nu se desprindea marile principii ce domină astăzi viața constituțională a mai tuturor popoarelor, ci setea sanguinară a bestiei deslănțuite și insuficiența grotescă a eroilor revoluționari...

D. Iorga nu era omul revoluției sociale. Se aplecase totuși de pe atunci asupra țărănului, din romantism literar, și din solitudine gospodărească. Nu se gândise însă la valoarea lui politică. Filozofia lui socială ieșea din ideologia reacționară a lui Eminescu, pe care o descoperise atunci: o țărănime întărită în armonie cu o boerime iubitoare de pământ; ura împotriva burgheziei orașenești, cosmopolite și liberale; un protecționism cultural și economic împins până la fobie; revenirea la o viață patriarhală, cu nevoi simplificate, pentru a trece prin toate treptele formale ale civilizației printr'o lentă gestație...

De pe buzele vibrante ale tânărului misionar cădeau deci vorbele catehismului conservator al lui Eminescu; iar în materie culturală, junimismul lua o culoare violentă, pamphletară. Nici odată n'am auzit rostindu-se cu mai multă ironie cuvintele de „libertate, egalitate, fraternitate“. Am și acum în urechi râsul d-lui Iorga, cu acea stântă satisfacție de sine, ce încântă și cucerește... Libertate! egalitate! fraternitate! — ce lucruri vesele îi păreau profesorului nostru!.. Din ele, trăgea forța unei verve nesecate, cu mirări, indignări, exploziuni de umor, cu un flux verbal prodigios, și cu doi ochi vioi scliepind iresistibil. Misoneismul d-lui Iorga nu se împăca cu ideile revoluției franceze; bucuros, ne-ar fi întors la A. Alexandru cel bun, pe vremea parcălabilor sau a plășilor...

Suveranitatea poporului i se părea una din minciunile democrației. Ca și Stendhal, ar fi preferat să facă curte lui

Guizot decât portarului lui. La 1906, Guizot era Petre Carp, barbat cunoscut prin democratism.

D. Iorga avea ideile temperamentului lui: un temperament iritabil, autoritar, dominator, care nu rabdă în jurul lui nici talentul, nici independența caracterului, nici măcar demnitatea omenească. Meritând, prin atâtea însușiri și talente, să fie inconjurat de alți oameni, d. Iorga s'a mulțumit cu mediocritatea sau inocența. A isgonit meritul și caracterul prin intoleranță și autoritarism. Politica l'a mai mlădiat poate, împingându-l la compromisuri utile. Acum două-zeci de ani, era însă intrasigent; ducea până la exces principiul autorității. În fața contradicției, avea reacțiuni neașteptate.

Răposatul Chendi, în care pamfletarismul de azi își serbează un precursor, de altfel inofensiv, încheiase un articol asupra naționaliștilor cu amenințarea retorică de a-i spânzura pe aripile morilor de vânt. Mănios ca un zeu marin, d. Iorga aparău a doua zi în biroul dela Academie a lui Chendi, cu un revolver în mână. „Ai noroc, îi strigă el melodramatic, că am copii, căci altfel te-ași suprima“.

Aceasta era atitudinea sufletească a d-lui Iorga în fața libertății cugetării...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru un om care a ridicat digresiunea la valoarea unui principiu activ, nu voi fi fără scuză de mă voi abate puțin din cale.

Într'una din ședințele parlamentului, d. Iorga a povestit împrejurările în care s'a apropiat de partidul conservator în anul 1903, în urma tratativilor cu Nicu Filipescu și Maiorescu. A dovedit că nu d-sa fusese solicitat să se înscrie la conservatori, ci P. Carp trebuia să intre în redacția *Sămănătorului*. „Și atunci, declară d. Iorga, am spus, eu mă duc, eu țin cuvântarea (e vorba de congresul junimist dela Liric); cuvântarea nu angajează la nimic (?!). După aceea, dacă, d-v. transformați toată politica d-v. și îmi dați ziarul *Epoca* pe mână, atunci voi și ce am eu de făcut... Și m'am dus... Programul nu mi s'a admis însă. *Epoca* nu mi s'a dat nici-o dată“.

N'am nici o calitate de a comenta tratativele d-lui Iorga cu răposății Filipescu și Maiorescu. Voi adăuga totuși o notiță în josul acestei pagini de istorie politică.

În acea vreme, îmi începusem activitatea de critic în folletonul *Epocii*. Dăceam o luptă principială împotriva excesului țărănesc al *Sămănătorului*. Cum mijloacele mele polemice erau altele decât cele ale lui Chendi, voi declara că n'am cunoscut niciodată amenințarea revolverului d-lui Iorga.

A preferat procedee mai civilizate.

Fiind invitat într-o Duminică de Maiorescu, bătrânul mă aștepta în bibliotecă, cu figura lui expresivă, tăiată dur în lemn, cu mișcarea fulgurantă a ochilor sub sprincene stufoase. Fără nici o altă introducere, mă primi de la ușă cu inflexiuni inimitabile în glas :

— Doamne, ce are a face literatura cu politica !..

În urma unui articol al meu, d. Iorga pornise, agitat și impetuos, în puterea nopții, la Filipescu și apoi la Maiorescu. În biblioteca aceea luminoasă, în care prezida o minte atât de ponderată și un respect atât de desăvârșit al opiniei altuia, d. Iorga ceruse, nervos și intemperant, ca să fiu îndepărtat de la *Epoca*...

Bătrânul se preumbla acum în lung și în lat, mișcându-și viu luminile ochilor, barbișonul atât de expresiv, ridicând din umeri, tăind cu mâna aerul și repetând în vorbe sculptate :

— Doamne, ce are a face literatura cu politica !

Nu-și exprima nedumerirea numai cu glasul ci cu gestul elocvent al întregului său corp armonios. Nu e o taină pentru nimeni că bătrânul nu avea nici o simpatie intelectuală pentru d. Iorga. Măsurat și respectos față de părerea altuia, Maiorescu nici nu putea concepe atentarea la libertatea cugetării. Se primbla deci agitat :

— Și totuși Filipescu și ne ca Iorga să vorbească la Liric !

Ii înțelesei perplexitatea. Făcui deci un gest de imolare, Bătrânul îmi puse mâinile pe umeri :

— Nu. Suspendă deocamdată apariția criticelor d-tale pentru câteva săptămâni. Vom mai vedea apoi.

În adevăr, peste câteva săptămâni, Maiorescu mă chemă din nou. Era vesel și ușurat. De la ușe îmi spuse, zâmbind olimpiant :

— Ei, deacum poți să-ți începi activitatea la *Epoca*... Iorga a vorbit la Liric !

Și apoi, cu acea inegalabilă expresivitate, la care participa întregul lui trup, exclamă iarăși, ridicând brațele spre portretul lui Kant :

— Doamne, ce are aface literatura și politica !

* * *

Am povestit această întâmplare pentru a aduce o neînsemnată contribuție la psihologia d-lui Iorga de odinioară. Conservator prin doctrină și instinct, imperios, arbitrar, disprețuitor față de individualitatea altuia, d. Iorga a ajuns unul din șefii democrației „sociale“.

Acum cincisprezece ani, el ducea o campanie împo-

potriva culturii apusene; voia vamă pe cărțile străine. Și cum tinerii lui colaboratori îi făceau obiecțiuni timide, d. Iorga se înflăcăra, expunându-le măsurile pe care le-ar lua de ar fi prim-ministru. Ridicându-se apoi în picioare, se duse la oglindă, și drapându-se într-o demnitate imaginară, zise contemplându-se:

— Oare cum mi-ar sta de ași fi *tiranul* acestei țări?

În înprejurările de acum, n'ar fi nici o mirare ca să să ajungă la o „tiranie“ interimară pe calea sufragiului universal, înainte de a intra cu toții sub dictatura luminată a d-lui Ilie Mescovici — „bunul tiran“, la care s'a gândit, desigur, Renan în reveriile lui sociologice.

E. LOVINESCU

Gallus către Cynthia

*Aseară, te-am oprit sub colonadă
Să gust din râul clar al canei tale;
Și bănuiam că ai să-mi fugi din cale;
Dar să mă lași cu amfora în stradă?..*

*Efebii—buzna 'n portic să te vadă,
Că pasul tău agil suna pe vale.
Vezi, dacă umbiă nimfele 'n sandale?
De mă lăsai să beau, nu era sfadă.*

*De-acum, te aștept cu amfora pe umăr.
Sporește seara. Clipele le număr.
Și pași-i simt: la mine-o să te poarte.*

*Te-aștept să te ridic de subțioare
Precum ridici o amforă de toarte,—
Că ureau să-ți sorb a inimii răcoare.*

MARCEL N. ROMANESCU

VECINĂTATEA

II

— «Azi am scos așternutul proaspăt așezat la fundul lăzei pentru ziua când va veni.

L'am ales cu mâini care se încălceau printre alte pânze. E cel de sărbătoare. Din pânză de in albă și răcoroasă, are pe margini cusut cu acul un isvod larg de frunze forfecate, legate între ele cu mreje subțiri care-l împodobesc bogat.

Ca să dormi fericit nu-ți trebuie decât o pânză curată, dar l'am ales cum mi se alege din suflet pentru el tot ce e mai bun... Nu vine azi... nici mâine... dar nerăbdarea mea zorește...

E soțul meu, dar avea însoțire mai veche cu o datorie aspră de soldat și a plecat... tocmai când eram să facem nuntă și alai.

... De așternut nu i-am așternut niciodată până în seara asta când a apus soarele... și cum intrase tot apusul auriu pe fereastră, poleise așternutul de mireasă.

... Poate o să vie mâine... Inima mea grăbește timpul întocmai ca un copil care întoarce cu mâna acul ceasornicului... Ce cald e... Cât o să fie de fierbinte iubirea noastră pe fierbințeala asta! Căldură în căldură se topește, dar a mea e mai fierbinte ca arșița lui cupor care fierbe apa la soare și aprinde piatra la umbră... Azi am umbliat pe șosele cu trăsura. La un puț caii au tras singuri și s'au adăpat în sghiab... și ciutura scârțâia scoborând ușor și urcând anevoie. Așa sunt fântânela pe aici, pe coamele de dealuri oltenești, și aiurea sunt altfel. Fântânile înseamnă în minte locurile.

E o căsuță mai dincolo, dar nu te poți uita la nimic, te anteste lumina arzătoare. La puț sunt și femei. Țin pe cap peste un colac alb de pânză împletită strâns, albioare mici și în ele copii mici.

Iși poartă povara ușor și sigur... Ce ciudată deprindere... care le lasă însă mâinile libere pentru alte hârnicii... Pe gard sunt întinse lăicere și pe pălimarul prispei perine... Poate că așteaptă și ele vreun oștean... în așternutul în care s'a mai odihnit, fiindcă sunt copilasi în albioare.

Ce cald e! Subt vălul subțire cu care m'am învelit ca să mă apăr de arșiță, mă înăbuș...

Am poposit acum în marginea pășunii. În stânga e tot cosit până în pădurice. Am secerat aur. Nu e nici o umbră. Aur la rădăcinile miriștei, aur retezat, în așchii, pulbere de aur și căpițe de aur închegat. Mă dor ochii. Poate că era holdă. Știu eu! nu cunosc așa bine și apoi soarele ăsta... În dreapta poiana se reazămă de-o coastă moale. Nici acolo nu e umbră, doar verdele ține nițel adăpos. Ce înaltă e iarba și pestrită, plină de toate florile. Nu am mai văzut așa urzeală deasă punctată și învolată cu mii de fețe...

Oameni nu sunt. Nu trăește decât pășunea. Mișcă din rădăcina ei, din viața pe care i-o suflă pământul. Pajiștea e vie... Și aurul mișcă. Curge prin ochii mei cu toate că nu clilesc. Curge lin și necurmat. Soarele curge. Soarele e viu și fierbinte. Ce fierbinte e! Coace pământul ca pe o glastră smâițultă... S'au oprit iar caii în marginea șoselei. Tot pășune! Aici sunt și oameni. Dorm nimicii de căldură, dorm potopiți în coastele, în umerii căpițelor. Nu mișcă, par niște lăstuni morți în fâneață... E cosit pe jumătate. Ce parfum! Ce parfum care parcă îți învâluie capul. A umplut trăsura... Vine din iarba cea tăiată proaspăt.

Așa sângeră ea și așa geme. Numai iarba când moare are mirează bună. Alături e nevătămată. Câte fire de iarbă atâtea flori... Uite o copilă mică... nu așa mică, dar înecată în iarbă. Vine spre noi drept cu mâinile întinse și jucând. Mersul ei tiptil e un pas ritmic... Drept spre noi ca și cum ar trece peste noi, cu mâinile întinse și în saltul ăsta modelat, pe o măsură necunoscută, pe o melodie ce nu se aude!.. E oarbă!.. Are ochi albaștri mari de tot și se uită cu ei larg deschiși și apa lor subțire și palidă se unește cu aerul... Are ochii înfipti drept în lumină ca și cum spre lumină ar merge cu mâinile întinse. Pe livadă e o copilă neună.

...Mai dincolo, din fâneață s'a ridicat un grangur și a pierit săgetat în soare, săgetat parcă dintr'un arc pe care l'ar fi ținut în mâinile întinse copila.

Firel pe care a țâșnit de subț fânul proaspăt, curcându-se în raza luminei a tras o ață de aur în aerul poleit... La sgomotul clopoțelilor dela trăsura s'au ridicat puțin din somn cosași. Atunci fata s'a întors spre ei oprindu-se din mersul ei zănic și a lăsat mâinile în jos. Nu era o fată oarbă nici o fată neună!.. E o copilă de țaran. Are cămășuță de pânză cusută la gură cu un râu mic de floricele albastre, cu un viermuleț pe gâtișorul subțire rupt parcă pe umerii mici... Are o fustișoară de aba castanie și păr ca fânul prăjit și încălțit... și ochii albaștri ca cerul peste livadă.

Singură pe pajiștea unde nu trăia decât iarba, ca și iarba se mișca din suflarea ei lăuntrică. Iși mima dorința cu care ar fi vrut să prindă grangurul. Plăcerea îi era ca un cântec dănuțit și părea neună numai dacă o legai de rosturile obicinuite ale vieții oamenilor. Pentru viața ei singură în fâneață își mărturisea deslușit cu mișcarea, suflul și gândul. Părea un stih biblic sau un ritm de balet câmpenesc.

...Sunt așa dar, două vieți cu două imagini: a gesturilor comune după o pravilă obicinuită și a ritului lăuntric după alta.

Dacă din toropeala legănată a trăsurei gândul meu ar ieși liber dela adăpost, aș alerga cu mâinile întinse, în soare, prin fâneață, peste coastă, aș alerga spre cel-lalt, și aș părea neună!..

...Ce cald e! Cum o să umble el azi la drum?

Mi-l inchipui. Fără ocară în gând, fără plângere în vorbe, fără să se lase părăsit moale în trândăvia asudată a zilei. Palid și drept și uscat, ștergând abia o apă ușoară pe fața săpată subțire din mușchii strânși pe os... E soldat și rabdă... Ce cald e. Ca și în Africa. Acolo

trebuie să ardă la fel... Numai fântânile sunt altfel.. Iubirea tot așa !. Subt vălul meu sunt ca o beduină. El e un Cabbî tânăr, uscat la vânt și soare.

Mi se prind ochii de o cruce de lemn în drum, cu icoană și cu coperiși de șindrilă. Stau atârinate pe ea ghirlande. Le-au pus trecătorii câmpenești cu evlavie simplă. Le-au pus pentru un dor cu iluzia sufletului mistic.

Culeg și eu flori alese și împletesc cunună și o atârn pe crucea cu icoana Maicei și cu coperiși de șindrilă. Drumeață ca și ceilalți, cu simplitatea mistică a unui dor...

Văd locurile și oamenii printr'o pânză înăbușitoare. Sunt bolnavă din zăduful ăsta. Dar nu văd mai bine nici când e răcoare. Am pe ochii și alte pânze. . . . .

Am scos prea de vreme pânzele de in, n'are să vie mâine... Nici poimâine.. și poate multă vreme.

...Dar eu am să aștern și în mâine și în toate zilele»...

— Pe ea am visat-o. Dar am dormit greu. Visul era așa de adânc, ca și cum adevărat îmi vorbea și o auzeam, și vedeam prin ochii ei.

Nu a scos azi așternutul și nici gâstră; nici nu a ieșit pe balcon. Poate e bolnavă vecina, era așa de cald ieri. Să vedem mâine?

O servitoare a făcut mica gospodărie. Ea a ieșit de vreme de acasă, gătită și însoțită de un domn. I-am văzut când se depărtaseră abia... Dar nu e el... ostașul! Nu pentru că are port civil. Așa... fiindcă nu e «el».

După pasul ei. E alt pas, nu e acel din atâtea zile ale vecinătăței noastre, când se ducea spre el cu gândul, când umbra cu el în gând.

Nu se înclină spre nimic acum; nici nu stă ca mine lăsând totul—să fie—Se trage parcă înapoi, împotriva soarelui, a ploaiei, a steluțelor. Nu-i trebuie. Le isgonește. Ar suspenda toată firea din parte-i. Foarte mulțumesc !.. Și noi cu ce-am mai rămâne ?

Vre-o trei zile am văzut-o acum și pe soare și pe ploaie. Nu pe balcon !.. balconul e pustiu. Puiul cu ata vine câte odată.. A pierit și gâstră. Când mă uit seara în odaie, nu mai e pe masă, și nu mai sunt geloasă.

Vecina cu însoțitorul ei se plimbă toată ziua. Nu am văzut doi oameni care să vorbească mai mult. Poate mi se pare, fiindcă nu i-am ascultat atâtea vreme decât tăcerea. O vorbire deasă, înăspriță, din care adesea se ridică vocile, dar care totdeauna pare că sfărâmă, lovește înăbușit; ca șgomotul mare dar asurzit a ceva care se dărâmă după un zid, ca o întreagă colecție de faiențe care se sparg undeva mai departe și zăndăritul strident e acoperit de pereți.

Iată doi oameni care au se vede de împărțit între ei lumea toată; toată lumea vie dimprejur și toată lumea ideilor. Numai sufletul de ieri al Simizianeî mele nu-l regăsesc în nici o mișcare, în nici un accent.

«A venit un domn la doamna de peste drum» îmi spune muncăsa. «E un inşiner mare, un Domn de consideraţie. Cine a fi? Bărbat... frate?»

Bun! Iată anecdota curentă. S'au dus poveştile sufletului. Cu toate astea ştiu că ele nu erau numai un vis. Dar de ce oare, doamne, o fi spus deunăzi că e mireasa oşteanului?.. Până mâine, singură pe balcon, am timp să desleg problema asta.

Mâine soseşte şi la mine un domn—domn de consideraţie şi poimâine plecăm. Timp de o zi vecina mea ne va vedea plimbându-ne liniştit şi făcut ca doi oameni care n'au nimic de împărţit ci dimpotrivă au împărţirea făcută perfect, cu un cât precis: Toate gândurile, toate privirile vieţii, tot sufletul, date pe din două. Una tu, una eu! Deosebit! Nici o încurcătură. E ceace se poate chema contractul idealului plauzibil şi nesupus contestaţiei.

Poate că Domnul meu va şti cine e Domnul ei. Ne vom cunoaşte. Anecdota se va amplifica din amănunte sau se va simplifica. Se va uita la mine pentru întâia privire, cu toţi ochii ei de toate culorile, ca să cerceteze pe ai mei. Eu voi ascunde toate imaginile pe care ochii mei le-au adunat cu indiscreţie depe dânsa. Şi atunci vom fi încetat de a ne cunoaşte pentru a face cunoştinţă şi Simziana mea va rămâne tot o enigmă.

Totuşii am văzut-o trăind în singurătate, viaţa unui dor lăuntric. Armonioasă ca un Stih biblic şi ritmică ca un danş.

Acum face gesturile praxilelor comune, dar a aşezat până ieri pe orizontul meu singuratic gravurile colorate şi mobile ale vieţii lăuntrice. Sufletul ei a ieşit din umbra şi a mimat divina lui euritmie.

Eu am dat vecinei mele numai imagini şterse. Dar poate într-o zi mă va mişca — nu vântul care bate pedeeupra — ci din adâncul firei suflarea vie. Şi atunci voi fi pentru praxilele comune oarbă şi nebună şi din arcul de aur săgetat din mâinile-mi întinse, va sbura o pasăre măiastră.

Mi se vor involta atunci florile peştriţe în glastră, şi urcioarele de smalţ grosolan vor iriza emailuri. Pajiştea va veai spre mine cu flori alese şi mă voi apleca mereu către soare şi ploaie şi stele, cerându-le acelaş lucru la toate... Şi voi fi ca un Stih biblic şi ca o melodie sacră, modelată în mişcare...

Voi avea o mie de ochi în privire şi toate culorile, şi pentru aşteptarea mea şi dorul meu şi melodia mea... şi pentru rochiile mele frumoase, nu voi avea decât un om... mare lucru!

Atâta mi se dă pentru toată minunea fiinţei noastre, şi poate că nu mă voi plânge.

Am găsit ce trebuie să fie cu Oşteanul şi cu Mireasa! Misterioasa mea va fi avut şi vre-o fotografie alături de glastră care a dispărut cu ea odată, şi atunci închipuirea bogată a poporului a făcut ca slujitoarea ei să potrivească din singurătate şi dintr-o cadră lângă o floare, legenda Simziane Mireasa Oşteanului.

... Şi pe mine cum mă va chema?

Au plecat vecinii azi şi mâine plec şi eu. Nu ne vom cunoaşte.

Mă voiu urca însă pe balconul pustiu din față ca să văd cum erau colnicele pe care ea le privea.

Și aceasta va fi ultima gravură colorată care mi se va înfățișa depe un balcon.

Pe două balcoane, două femei. Una care privea mereu pe cealaltă,— care privea mereu într'aiurea. Eu dela o fereastră, privind-le pe amândouă.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Blândețe

Eu am lăsat s'adoarmă
La marginea ferestii
Ne'nduplecatul zumzet
Și sbuciumul poveștil.
Eu am lăsat să tacă
In pragul casei noastre
Nestăvilitul cântec
Al nopților albastre.

O, liniște să fie
Și farmecul blândeții
Să bată ritmul vieții
In casa-mi viorie.
Să fie doamnă'n casă
Și nimeni să nu știe
Ferita-i bucurie,
Nădejdea-i luminoasă.

OTILIA GHIEU

CUM SUNT EI

D-nei Hortensia Papadat-Bengescu

Pe câmpul *Lefterie*, ars de soare, disdedimineață, oamenii sar prin bălării ca lăcustele, se culcă și se ridică, se ridică și se culcă din nou, mereu, la infinit, niciodată „ca fulgerul”, cum pretinde un dop de sergent cu capel *particoler*, care la un semnal cu fluierul, fermecat ca'n poveste, îi bagă în pământ.

— „Nu vrei să lucrezi, cămărade?”

— „Trăiți don sergent...”

— „Nu vrei, hai?”

— „Trăiți don...”

— „Nu vrei deloc?”

— „Trăiți...”

— „De ce nu vrei să lucrezi mă?”

— „....”

— „Spune mă de ce nu vrei să lucrezi?”

— „Trăiți...”

— „Mă vrei să lucrezi?”

— „Vreau...”

— „Să lucrezi, cămărade!”

— „Lucrez....”

— „Să lucrezi, mă cămărade, că dacă nu lucrezi intru'n familia mătii”, stârși el pe înfundate, urmărind cu ochii plimbarea plictisită a ofițerului.

Am plecat. Dar când aproape de prânz, tramvaiul mă aduse din nou la podul *Ilefterie*, cum îl porecli o taxatoare neîngrijită, am dat peste un grup de oameni cu capelul pe ceafă, aprinși la față, înrouați de nădușeală, opriți în stradă.

— „De ce nu cânti mă?”

— „Trăiți, don sergent...”

— „De ce, mă cămărade?”

— „Trăiți, don...”

— „Spune, mă cămărade, de ce nu vrei să cânti?”

— „Trăiți....”

— „Mă vrei să cânti?”

— „....”

— „Vrei ori nu vrei?”

— „Domnule sergent, iartă-mă, poate o fi bolnav omul” m'amestecai eu unde nu-mi fierbea oala, recunoscând împričinații mei de dimineață. Dar n'avusei timp să deslușesc bine răspunsul, care în vecinătatea bisericii sf. Elefterie luase par'că un miros pronunțat de tămâe. Un ofițer tânăr, neo-

dihnit, un copilandru nălțuț, subțirel cu plete negre, cu ochii la fel, ras și pudrat cum se cuvine, cu care mă întâlneam adesea pe platforma vagonului și care după toată aparența comanda plutonul întrebă, apropiindu-se încet, blajin ca un frate:

— „Ce e cu tine, Voineo? ești bolnav, te doare ceva?“

— „Nu, să trăiți, *don sublocotinent*, nu sunt bolnav,“ răspunse pe nerăsuflăte soldatul, uitându-se în ochii ofițerului. „A venit aseară un om dela noi din sat și mi-a adus veste c'a murit mama“.

— «O ce mizerie», zise ofițerul, scuturându-se cu un gest de compătimire. Apoi apropiindu-se mai mult îi puse mâna pe umăr și îl întrebă prietenește: «Ești din Romani, nu? Nici eu n'am mamă. Când ai tren? Bari ai?... N'ai... Tine un pol...» continuă el, după ce se scotoci cu trudă prin buzunare, descoperind pe rând o corespondență veche, o fotografie ștearsă și câteva țigări mutilate... „Ai opt zile... raportează eu. Astăzi e Miercuri?“

— «Vineri», se grăbi să îndrepte, salutând scurt, bătând stropșit din călcăe, sergentul.

— „Joi, joi, azi e joi“, afirmară oamenii pe întrecute, râzând de uluiala gradatului.

— «Liniste!... Vineri, adică de mâine într'o săptămână să fii prezent la serviciu. Ne-am înțeles...»

— «Trăiți, *don sublocotinent*», pecetlui soldatul.

— «Oamenii la cazarmă. în pas de voe fără cântare!»

Ofițerul plecă apoi cu mâinile în buzunare, cu sabia de capul ei, cu țigara în colțul gurii.

Eu îl mâncam din ochi, îndreptându-mă spre casă la doi, trei pași în urma lui. Când să mă despart la colț, în dreptul cârciumii „La Vânător“, reprezentată printr'un *infanter* holbat de spaimă că stă deasupra ușei în fața unui roșior cu mâini prea scurte, ordonanța eși în calea stăpânului său și, mergând alături de el, îi răcni necăjit, confidențial la ureche:

«N'a vrut spălătoreasa să ne dea rufe, ci-că să-i ducem banii, i-auzi...»

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

În curând va apare de E. LOVINESCU:

L U L U

ROMAN

Editura ALCALAY

O ALTĂ CULEGERE ALECSĂNDRI..

Vina îmbătrânirii așa de timpurie a poeziei lui Alecsandri nu revine numai poetului. E drept că marea concurență Eminescu și întreaga orientare intelectualistă a poeziei de mai târziu a aruncat într-o periferie de indiferență producția bardului dela Mircești. E în alcătuirea sa lipsa osaturei de idei, o emoțivitate fără rădăcini adânci și prin urmare fără ecou îndepărtat, care a adus înstreinarea. Lovitura cea mai mare i-a dat-o însă generația noastră care prin preferințele ei individualiste nu putea să guste o poezie prin excelență socială, și ca urmare adeseori convențională.

Vina însă nu e numai a sa și nu trebuie căutată numai aici. Destinul unui poet nu e lucrarea singură a voinței sale perfecte și integrale: public și editor își adaugă exponentul lor dând brânci destinului pe pante ne voite. Așa se face că publicul și editorii, contemporani ai poetului, au cules după gustul și priceperea vremii un mănunchi lăsat moștenire generațiilor. Florile plâpânde, cu urnirea timpului, s'au vestejit; iar de atunci nicio efortare serioasă de a prinde materialul nu s'a produs. Să cerem publicului de a se întoarce către paginile multe și rândurile dese ale poetului, când n'au făcut-o criticii și n'au încercat să-i trezească un proaspăt interes?

S'ar putea face totuși o altă culegere și atunci un alt Alecsandri, — deosebit de cântărețul oficial al războiului dela 77, amantul libertin și adeseori numai spectatorul superficial al naturii, cunoscut din cărțile de școală, vulgarizat la festivități și prin gazete, — s'ar desorinde.

Vom fi mirați atunci de a găsi un Alecsandri proaspăt, robust și realist. Deschid ediția „Minervei“ la pg. 230. Găsesc poema «*Ghioaga lui Briar*». Versuri naive vor fi și aici dar gândurile noi, imagini și descrieri trupeșe abundă — și peste tot savoarea vieții prinsă la izvor. E una din cele mai frumoase și totuși, după cât știu, nicio culegere n'a înregistrat-o.

Briar e un păstor de bivoli, un bivolar. O ființă aspră și primitivă

Ce nu văzuse încă nici sate, nici orașe,

O singură însoțitoare are în pustietăți: o ghioagă cu fălii oțelite, jupuită de coajă, uscată prin foc. Știu bivolii de ea și o cunosc și lupii ce se apropie noaptea

*Și'n poalele pădurii, sub crânguri tupiți
Privesc duios la bivoli ce'n iarbă sunt culcați*

— Dar Briar urmează o viață fără întâmplări. Ziua întreagă stă trântit în iarbă cu mâinile sub cap făcute cruce și

cu pletele mișoase în iarbă încălcite

Stă și privește

*pe deasupra-i cum trec neconținut,
Nori lungi și vulturi ageri în sbor neobosit,
Și mintea lui furată de-a cerului mișcare
Se perde'n aiurare, plutind sub bolta mare,
Se duce prin lumină, săltând din nor în nor,
Se prinde de aripa ce zboară rai ușor,
Iar noaptea rătăcește afund din stele'n stele.*

Dar cum stătea așa văzută «o minune sburând pe sub lumină»
Și după pregătirea această de vis și iluzoriu, imediat descripția realistă :

o fată alungată de-un bivol cu ochi crunți

Era Domnița, fiica lui Dragoș, care venia călare, scăpată din robia Tatarilor. Un bivol o urmăria :

*Răgând, mișcând din coarne, plecându-și fruntea largă,
Cercând pe cal din fugă să-l prindă și să-l spargă*

Briar o scapă ; fata mulțumește destul de romantic și convențional : «Voinice ! să ai parte în viață de iubire!» și apoi pleacă. — Dar lui Briar îi stăruie în amintire. Se duce mereu cu mintea la «visul ce pare c'a visat». Se luptă cu gândurile, cu simțirea, cu — și aici Alecsandri găsește o expresie nouă și fericită, ceva de o savoare eminesciană — se luptă cu «mirarea vie a gândurilor sale». Apoi sufletul cedează retrospectiv și melancolic :

El suferă de-o taină și-i place-a suferi

Totul de un adevăr și o justețe remarcabilă. La punctul acesta însă construcția ia o dezvoltare romantică. Clasicul acesta nu s'a putut sustrage totdeauna modei și a devenit adeseori romantic. Tot ce e hibrid și sună fals în producția sa e efectul — așa spune — al unei *voințe de romantism...* Il vedem astfel naufragiind, când cu energia sa mediocră vrea să deslănțue apostrofe furtunoase sau când cu puterile modeste ale fanteziei sale încearcă să creeze situații extraordinare... E o sfortare care răsbește ușor în vidul unei simțiri puțin cuprinzătoare în această direcție. — Romantic, prin urmare, eroul lui Alecsandri umflă pasiunea sa până la demență. I se pare că își vede iubita lunecând printre stele :

«Ah... ea-i» — strigă sârmanul și brațele întinde

O cunoaște ; năluca aleargă.. Incalecă un bivol și o urmărește încă... până ce dă într-o prăpastie. Ghioaga devine o punte de stejar asvârlită peste abis.

Astfel, poema nu sfârșește fericit ; dar chiar în partea finală sunt

versuri reușite. S'ar putea cită fuga lui Briar urmărit de lupi și afundarea lor în noapte. Ea ne dă însă dovadă despre unele însușiri ale lui Alecsandri puțin cunoscute. O observație incisivă, simțul sănătos al misterului, gustul primitivismului... Același care în «Răsbunarea lui Staur-Palmă» a produs accentul homeric :

*Urieșii, stând pe coate, au trântit un hohot mare
Cât s'au răsturnat pământul într'o lungă depărtare.*

Insușirile acestea simple și firești, dacă n'ar fi fost ispita unui patriotizm suficient, ar fi putut produce o poezie și de o altă eticitate umană. Imi place pentru nu știu ce răsuneț franc și omenesc, strofa, pe care Alecsandri a improvizat-o la Forcalquier («cu ocaziunea punerii celei întâi pietre a unui Viaduc»)

*Te'naltă, viaduce, s'aduni în acest loc
Din patru părți a lumii averi, lumini, noroc,
Ș'a tale nalte arcuri întindă-se departe
Să întruncască frații ce soarta'ucă desparte...*

Pe baza unei asemenea înțelegeri — un Alecsandri simplu, primitiv, uman — s'ar putea culege un nou material și impresiunea s'ar putea renova..

Căci Alecsandri e cel mai apropiat de popor între poeții noștri; naivitatea și felul direct al exprimării sale îl apropie mult de inspirația cântărețului anonim. El a făcut să tremure struna duioasă, melopeică și pasivă. Aceasta mai ales când lira populară e împrumutată subiectelor culte. Există însă și un alt fel popular. E felul aspru, viguros și epic. Trebuie să-l descoperim pe unde se află. E cel mai bun.

Se părea că struna aceasta ar fi trebuit să-i revie exclusiv lui Coșbuc; dar și Coșbuc s'a menținut mai ales în idilă.

TUDOR VIANU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

Teatrul Național : *Odinioară.*

Poem dramatic? Fantezie simbolică? Feerie?... Câte ceva din toate. Și câte ceva din toți, începând cu Victor Eftimiu (*Inșiră-te Mărgărite*), urmând cu Zaharia Bârsan (*Trandafirii roșii*) și sfârșind cu o compilație generală. Rezultatul: *Odinioară.*

A încuraja pe un tânăr poet, nu-i rău, e chiar o datorie a Teatrului Național. Chiar când poetul mai mult promite, decât realizează. Incurajarea însă n'ar fi trebuit poate să ia proporția celei dintâi premiere a stagiunii. Riscul copleșește buna intenție în asemenea cazuri...

D. Aslan, poetul-autor nu e lipsit de oarecare nerv dramatic. Asia-i dealtfel promisiunea care îndreptățește incurajarea. În *Odinioară* este o acțiune dramatică, innodată cu destulă pricepere, încât stârnește interes. Pentru un începător atâta e ceva. Căci autorul de Teatru, înainte de toate, trebuie să știe să construiască; tot restul, oricât ar fi de prețios, pe scenă are o valoare mediocră.

În jurul acestei calități, d. Aslan îngrămădește deocamdată o serie de nenorociri. Pe unele poate să le scuze tineretea; altele însă sânt mai grave, punând în joc existența talentului.

Astfel, reminiscențele, multe, plictisitoare, cad în sarcina impresionabilității. Deasemenea beția rimei pricinuitoare de lungimi. Și nu mai puțin banalitățile versificate, imaginiile arhibanalizate, frazele goale și sfărăitoare — chiar dacă alcătuiesc trei sferturi din două mii de versuri. Se pot ierta, când ai multă bunăvoință. Autocritica se dezvoltă cu vârsta.

Întrebarea talentului o ridică însă, amenințătoare, slăbiciunea inspirației. Un vers inspirat, deși mai puțin cristalizat, încălzește. Poetul fără inspirație e ca corpul nefnșuflejit sau ca omul pe roțile. În teatru lipsa inspirației încurcă tot și nu e în stare să descurce nimic. Când n'ai inspirație, nu găsești cuvântul situației și nici logica desnodământului. Tot ce faci e factice. Pornești și nu ști unde ajungi. Și naști un monstru...

Cusurul mortal al piesei d-lui Aslan din inspirație izvoarește. Sperăm că e numai al piesei, nu și al autorului. Altminteri ar fi prea primejdios. Altminteri, făgăduința, culeasă din nervul dramatic, s'ar prăbuși repede de tot și d. Aslan zadarnic ar mai bate la porțile teatrelor...

L. R.

A APĂRUT:

G. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUȚĂȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

VA APARE DE

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura **ALCALAY**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A APĂRUT DE

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem
de interesantă, cu peripeții palpitante,
Intr'un volum elegant de peste
250 pagini.

6 L E I

Editura **ALCALAY**